

JEAN BAPTISTE SERRUYS : EEN ORANGISTISCHE STEM IN HET NATIONAAL CONGRES (1830-1831)

door L. FRANÇOIS, aspirant N.F.W.O.

SITUERING.

Op 4 oktober 1830 werd de onafhankelijkheid van België uitgeroepen. Dit was het directe gevolg van de beroering, vooral te Brussel, sinds het einde van de maand augustus. Het verdrijven door een entoesiaste groep vrijwilligers van de Noord-Nederlandse militairen uit de hoofdstad, had een gezagsvacuüm als gevolg. Dit gaf tenslotte de doorslag. Daarmee kwam de facto een einde aan het bestaan van het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden, opgericht door het Congres van Wenen in 1814-1815. Het Voorlopig Bewind, de eerste regering van de nieuwe staat, moest strijd leveren op twee fronten: het moest de Europese mogendheden met de nieuwe situatie proberen te verzoenen en een diplomatieke erkenning proberen te verkrijgen. Anderzijds — en niet minder belangrijk — moest het streven naar consolidatie en vestiging van zijn eigen gezag in het binnenland. Eén der eerste besluiten dat het Voorlopig Bewind daartoe trof, was het uitschrijven van verkiezingen voor een Nationaal Congres, dat een grondwetgevend lichaam zou worden (1). Eén der tweehonderd leden, die eind oktober 1830 verkozen werden, was Jean Baptiste Serruys, geboren te Torhout op 3 november 1754 en gehuwd te Gent op 25 mei 1787 met Marguërite Thérèse Maertens.

BIOGRAFISCHE ORIENTATIE.

Hij is de man, met wie in het Oostendse openbaar leven, de Serruys-dynastie een aanvang neemt. Hoewel een volledige levensbeschrijving van hem nog ontbreekt, kunnen we niettemin verwijzen naar een aantal biografische overzichten. Deze zijn echter zeer algemeen van aard en/of verouderd (2). We leren er uit dat hij sedert 1780 advocaat was te

(1) R. Demoulin en H. Van Werveke, *De Omwenteling, Algemene Geschiedenis der Nederlanden*, Antwerpen, 1956, IX, pp. 289-332.

(2) A. Arnault, e.a., Jean Baptiste Serruys, *Biographie nouvelle des contemporains*, Paris, 1825, XIX, p. 159; L. Bertrand, *Biographie générale des Belges morts ou vivants, ...*, Bruxelles, 1850, p. 241; C.F.A. Piron, *Algemene levensbeschrijving der mannen en vrouwen van België, ...*, Mechelen, 1860, p. 353; A. De Koninck, e.a., Jean Baptiste Serruys, *Bibliographie nationale*, Bruxelles, 1893, III, p. 413; J. Vercoullie, Jean Baptiste Serruys, *Biographie nationale*, Bruxelles, 1914-1920, XXII, kol. 279-280; R. De Vulder, *Biografisch repertorium der Belgische Parlementairen 1830-1.8.1965, dl. II, volksvertegenwoordigers*, Gent, 1965 (onuitgegeven licentiaatsverhandeling — RUG — Nieuwste Geschiedenis), p. 4149.

Oostende. Het is echter niet bekend waar hij zijn studies in de rechten volgde en in welk jaar hij deze beëindigde. In 1789 werd hij benoemd tot griffier van de wezen en de consignaties. Tijdens de Brabantse Omwenteling schaarde hij zich aan de zijde van de vonckisten (3). Hij werd onder de eerste Oostenrijkse Restauratie (januari 1791 - november 1792) raads-lid-pensionaris van Oostende. Terwijl hij zich afzijdig hield tijdens de eerste Franse Inval (november 1792 - maart 1793), werd hij door het nogmaals herstelde Oostenrijks bestuur (maart 1793 - juni 1794) aangesteld als schatbewaarder te Oostende. Met de tweede komst der Fransen — die leidde tot de juridische annexatie van onze gewesten bij de Franse Republiek op 1 oktober 1795 — verzoende Serruys zich pas in 1796, door de functie van vrederechter, nog steeds te Oostende, te aanvaarden. De regering van Napoleon Bonaparte, als consul (1799-1804) en als keizer (1804-1814), vormden voor Jean Baptiste Serruys de periode van maatschappelijke waardering. Op lokaal vlak was hij een gezien figuur : hij was lid van de Oostendse gemeenteraad en van de plaatselijke Kamer van Koophandel. Vanaf 1810 — jaar waarin hij zijn mandaat als vrederechter neerlegde — was hij ook gevestigd als notaris. Op financieel vlak kende hij een niet geringe welstand : in 1802-1803 en 1812-1813 behoorde hij tot de honderd hoogst aangeslagenen van het Leie-departement (4). In augustus 1815 vond hij voldoende van zijn eigen ideeën en staatsopvattingen terug in het door Willem I voorgestelde grondwetsproject, om zich bij de minderheid te scharen, die er zijn steun aan verleende (5). Deze keuze impliceerde voor hem natuurlijk een politieke doorbraak : na een gunstig advies over zijn persoon (6), werd hij door de koning aangeduid als lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal. Op het vlak van de plaatselijke politiek verstevigde hij zijn positie : in 1817 werd hij opnieuw gemeenteraadslid van Oostende en in 1820 plaatsvervangend rechter en griffier van de rechtbank van koophandel van dezelfde stad. Op 20 juli 1821 werd hij benoemd tot burgemeester van Oostende (7). Wanneer Willem I bij de uitvoering van zijn economische politiek in de twintiger jaren van de negentiende eeuw aan de uitbouw van een aantal financiële instellingen begon, was daarin voor Jean Baptiste Serruys een plaats bedacht : hij werd lid van het amortisatiesyndicaat (10/1/1823) (8) en zetelde van 1823 tot 1826 als commissaris van de Nederlandsche Handelsmaat-

(3) L. Dhondt, *Revolutionaire bewegingen in Vlaanderen. Inleiding tot de studie van de crisis van het Ancien Régime*, Gent, 1972 (onuitgegeven licentiaatsverhandeling — RUG — Nieuwste Geschiedenis), dl. III, p. 18/6.

(4) Rijksarchief Brugge, Archief van de Franse Hoofdbesturen in West-Vlaanderen, 1794-1814, nrs. 2092-2093, *Liste des cent plus imposés aux Rôles des contributions directes des Villes et Communes audessus de 5000 ames : An XII, 1812-1813*.

(5) F. Simon, De stemming van de Grondwet van het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden in het Arrondissement Brugge (14.8.1815), *Standen en Landen*, XLIV, 1968, pp. 175-219.

(6) F.G.C. Beterams, *The High Society Belgo-Luxembourgeoise (avec celle des arrondissements de Bréda, de Maestricht et de Ruremonde) au début du Gouvernement de Guillaume 1er, Roi des Pays-Bas (1814-1815)*, Wetteren, 1973, p. 208.

(7) Algemeen Rijksarchief 's Gravenhage, *Staatssecretarie 1234*, 20 juli 1821, nr. 138.

(8) Algemeen Rijksarchief 's Gravenhage, *Staatssecretarie 1575*, 10 januari 1823, nr. 70.

schappij (9). Hij verliet deze laatste functie (22/6/1826) om secretaris van de Nederlandse legatie bij de Heilige Stoel te worden (10). Hij bleef ondertussen zetelen in de Tweede Kamer, na een vergeefse poging van zijn echtgenote (28/3/1827) (11) om Willem I ertoe te bewegen hem tot lid van de Eerste Kamer te benoemen. In deze wetgevende vergadering onderscheidde hij zich door zijn talrijke tussenkomsten (12) en zijn genuanceerd kritische opstelling ten opzichte van het gevoerde fiscale en economische beleid (13).

DE BELGISCHE ONAFHANKELIJKHEID.

Doordat onlusten steeds schadelijk zijn voor de handelsbelangen van een havenstad, en doordat deze laatste flink gediend werden door de politiek van de Nederlandse koning, is het volkomen logisch dat Jean Baptiste Serruys in 1830 verre van entoesiast was over de revolutie (14). De politieke realiteitszin en het verlangen om het economisch leven gaande te houden behaalden de bovenhand: elke gewapende macht werd in die

-
- (9) W.M.F. Mansvelt, *Geschiedenis van de Nederlandsche Handelsmaatschappij*, Haarlem, 1924-1926, dl. I, pp. 116-117; dl. II, pp. 124-126.
- (10) Algemeen Rijksarchief 's Gravenhage, *Staatssecretarie 2542*, 4.8.1826, nr. 110; *Staatssecretarie 2562*, 2.9.1826, nr. 101.
- (11) Algemeen Rijksarchief 's Gravenhage, *Binnenlandse Zaken na 1823, tweede afdeling: Binnenlands Bestuur*, Index 1827A (1-1400), bundel 1253, p. 1014, 28.3.1827, nr. 18A.
Op deze plaats wordt alleen melding gemaakt van de ontvangst van de brief van de echtgenote Serruys. Ze is echter niet aanwezig op haar normale plaats: *idem*, bundel 946, verbaal van 21.3 tot 3.4.1827. De minister van binnenlandse zaken zond dit verzoek op 4.4.1827 naar de gouverneur van West-Vlaanderen, om zijn oordeel over Serruys te vernemen. De minuut van het begeleidend schrijven is wel bewaard in: *idem*, bundel 1102, verbaal b, verbaal van 29.3 tot 4.4.1827, nr. 39/B. Het advies van de gouverneur is samen met het verzoek op 14.4.1827 toegekomen op het ministerie: *idem*, Index 1827A, bundel 1253, p. 1014, 14.4.1827, nr. 8B. Deze twee stukken zijn spijtig genoeg niet meer aanwezig op hun normale plaats: *idem*, bundel 1103, verbaal van 8.4. tot 19.4.1827.
- (12) P. Bergmans, *Etude sur l'éloquence parlementaire belge sous le régime hollandais (1815-1830)*, *Mémoires de l'Académie Royale de Belgique*, Bruxelles, 1891, XLVI, p. 24.
- (13) Voor een eerste kennismaking met de parlementaire activiteit van Serruys volstaat de lectuur van: W.F. Prins, Tien jaren uit onze parlementaire geschiedenis, 1815-1825, *De Gids*, CI, 1937, 4, pp. 41-102, en: W.F. Prins, Vijf jaren uit onze parlementaire geschiedenis, 1825-1830, *De Gids*, CXI, 1948, 3, pp. 126-144. Voor een diepgaander onderzoek is de raadpleging noodzakelijk van J.J.F. Noordziek, *Verslag der Handelingen van de Staten-Generaal, gedurende de zitting 1815-1816, 1816-1817, ...*, 's Gravenhage, 1862, e.v.
- (14) Ch. Van Iseghem, Jean Baptiste Serruys, *Le Carillon*, 29.10.1901, p. 1/a.b.c., stelt Serruys voor als patriot. Dit is niet zo. Deze foutieve interpretatie is te verklaren doordat de auteur het patriotisme van 1901 verwart met dat van 1830. Zie verder over deze problematiek: L. François, Politieke integratie of exclusie? Belgische notabelen tussen 1785 en 1835, *Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis*, VII, 1977, 1-2, pp. 155-183; en eveneens: L. François, Collaboratie op het einde van de achttiende en het begin van de negentiende eeuw, *Verslagen van het XXXIe Vlaams Filologencongres*, Brussel, 14-16 april 1977, pp. 271-272.

revolutiemaanden de toegang tot de stad ontzegd (15), maar ook de hoop van de prins van Oranje, dat Serruys zich aan het hoofd van een contra-revolutionaire beweging zou plaatsen, ging niet in vervulling (16). De verkiezingen voor het Nationaal Congres vielen voor de 76-jarige kandidaat gunstig uit en hij nam zeer regelmatig aan de debatten te Brussel deel. Uit de overvloedige massa stembeurten die tussen 4 november 1830 en 21 juli 1831 plaatsvonden, halen we er nu een tiental, die door hun draagwijdte tot de belangrijkste mogen gerekend worden en die ons toelaten de door Serruys ingenomen positie beter te situeren (17).

1. Stemming over het voorstel tot verlenen van prioriteit aan het voorstel betreffende de uitsluiting van de Nassau-dynastie (16/11/1830). Dit werd verworpen met 97 stemmen tegen 77, wat betekent dat meer congresleden van oordeel waren dat het vervallen verklaren van de Oranje-Nassau's van hun rechten op de Belgische troon, niet zo dringend was. Bij de 77 voorstanders moeten we natuurlijk de « ware » patriotten zoeken, hoewel ook zij verdeeld waren (18). Serruys behoorde uiteraard tot de tegenstemmers, die zich daardoor de afkeuring van Bartels op de hals halen : « ... (Ils) se composent à fort peu d'exceptions près, de tous les députés qui, s'ils n'avaient été retenus par la crainte du courroux populaire, eussent transigé peut-être sur le chapitre d'une restauration, plus au moins mitigée... » (19).
2. Stemming over de staatsvorm (22/11/1830). Slechts dertien leden van het Nationaal Congres brachten hun stem uit voor de oprichting van een republiek. Jean Baptiste Serruys sloot zich aan bij de voorstanders van de monarchie, waarschijnlijk omdat dit strookte met zijn politieke opinie, maar heel zeker omdat een republikeins bestuur door Europa met nog meer achterdocht zou bejegend worden. Dit zou nadelig geweest zijn voor de economische situatie van het land.
3. Stemming over het voorstel tot uitsluiting van de Nassau-dynastie (24/11/1830). Een grote meerderheid (161 leden) ging er mee akkoord dat de Oranje's nooit meer aanspraak konden maken op de Belgische troon. De 28 tegenstemmers waren van oordeel dat deze kwestie impliciet geregeld was door het uitroepen van de Belgische onafhankelijkheid.

(15) Zo werd o.m. het vrijwilligerskorps van Bartels door deze maatregel getroffen : F. Didier, *De publieke opinie in West-Vlaanderen vóór en na de revolutiemaanden (december 1828 - 21 juli 1831)*, Gent, 1963 (onuitgegeven licentiaatsverhandeling — RUG — Nieuwste Geschiedenis), p. 123.

(16) « ... ; le bruit s'est aussi répandu qu'à Ostende il s'étoit opéré une contre-révolution depuis le retour du bourgmestre Serruys... ». De prins van Oranje aan Willem I, uit Antwerpen, 5.10.1830, geciteerd in : C. Gerretson, *Muiterij en Scheuring, 1830*, Leiden, 1936, dl. I, p. 24.

(17) Voor de uitslagen van de diverse stemmingen verwijzen we naar E. Huytens, *Discussions du Congrès National de Belgique, 1830-1831*, Bruxelles, 1845, 5 dln.

(18) L. François, *Sociale vooraanstaanden versus evoluerende gezagsstructuren in België : integratie of exclusie, 1785-1835*, Gent, 1973 (onuitgegeven licentiaatsverhandeling — RUG — Nieuwste Geschiedenis), dl. II, pp. 299, 327.

(19) A. Bartels, *Les Flandres et la Révolution belge*, Bruxelles, 1834, p. 393. Zie eveneens voetnoot (15).

Ofwel hoopten ze op een restauratie van het regime van Willem I, of meenden ze dat een tussenoplossing met de prins van Oranje nog mogelijk was. Ook Jean Baptiste Serruys had willen tegenstemmen. Waarom hij dit uiteindelijk niet deed, blijkt uit een brief van zijn broer Joseph aan August Van de Walle (29/11/1830): « *Tous les Gantois ont votés pour la déchéance. Mon frère aussi comme vous avez vu. Je ne connais pas ses motifs ; il est parti de suite après la séance, pour Ostende, mais sa femme m'a dit qu'il a voté contre son opinion, par peur. C'est là l'effet du vote à haute voix. C'était la même chose, lors du procès de Louis XVI et on appelle cela liberté. Je l'appelle moi terreur* » (20).

4. Stemming over het voorstel tot oprichting van een senaat (15/12/1830). Opnieuw stemde Serruys mee met de meerderheid (128 voor, 62 tegen). Daardoor bekende hij zich tot de conservatieve groep, die het Congres beheerste. De tegenstanders, waartoe ondermeer een aantal republikeinen behoorden, voerden aan dat de democratie meer gediend is met een éénkamerstelsel en dat de senaat toch maar het voorrecht voor de rijken zou worden (21).
5. Stemming over de verkiezingswijze der senatoren (16 en 17/12/1830). De meest behoudsgezinde lobby in het Nationaal Congres pleitte voor een rechtstreekse benoeming van de senatoren door de koning zelf (zoals dat onder Willem I het geval was). Serruys verklaarde zich daarmee akkoord. Dit voorstel haalde het echter niet (76 voor - 97 tegen). Er was wel een meerderheid te vinden (waaronder Serruys), die de verkiezing van de senatoren wilde toevertrouwen aan de kiezers van de volksvertegenwoordigers. De veertig Congresleden die zich daartegen verzetten waren enerzijds de tegenstanders van het tweekamerstelsel; en anderzijds die conservatieven, die van mening waren dat dit voorstel te veel macht aan het « gewone volk » gaf. Jean Baptiste Serruys mogen we dus tot de grote middengroep rekenen, maar met een conservatieve voorkeur.
6. De eerste verkiezing van een staatshoofd (3/2/1831). De Congresleden brachten hun stem uit op 3 namen: de hertog van Nemours, zoon van de Franse koning Louis-Philippe; de hertog van Leuchtenberg, kandidaat van de Bonapartisten; en aartshertog Karel van Oostenrijk, de favoriet van hen die terug naar het Ancien Régime wilden. Tijdens de eerste stemronde (191 aanwezigen) haalde Nemours 89 stemmen, Leuchtenberg 67 en Karel van Oostenrijk 35. Niemand haalde dus de volstreckte meerderheid, zodat een tweede stembeurt

(20) A. Cordewiner, *La naissance de l'Etat belge à travers une correspondance privée* (octobre 1830 - décembre 1831), *Bulletin de la Commission Royale d'Histoire*, Bruxelles, CXXXIII, 1967, 2-4, p. 190.

(21) We moeten waakzaam zijn de woorden: conservatief, democratie, liberaal, steeds in de kontekst van 1830 te plaatsen en ze niet te verwarren met hun huidige betekenis. Zie daarvoor: D. Cauté, *De linkse traditie in Europa*, Amsterdam, 1965, 95 pp.

(192 aanwezigen) noodzakelijk was : Nemours werd dit keer nipt verkozen met 97 stemmen, tegen 74 voor Leuchtenberg en 21 voor aarts Hertog Karel. Hij had zijn stemmen verkregen van diegenen, die hetzij uit sympathie, hetzij uit overtuiging van de noodzaak, rekenden op Franse steun. Serruys stemde tweemaal voor de hertog van Leuchtenberg. Zijn motivatie ligt niet direct voor de hand : misschien was hij gevoelig voor de propaganda die baron de Stassart voor Leuchtenberg voerde (22) ; misschien handelde hij uit nostalgie voor het vervlogen napoleontisch regime.

7. De verkiezing van een regent (24/2/1831).

Nadat Louis-Philippe geweigerd had zijn minderjarige zoon de Belgische kroon te laten aanvaarden, ging het Nationaal Congres over tot de verkiezing van een regent. Baron Surllet de Chokier behaalde — mede dank zij de stem van Serruys — een gemakkelijke overwinning, die te verklaren was door zijn populariteit als Congresvoorzitter. Anderzijds was er een algemeen verlangen om vlug een hoofd aan de uitvoerende macht te plaatsen.

8. Stemming over het verlenen van prioriteit aan de verkiezing van een staatshoofd (31/5/1831).

Ditzelfde verlangen kwam tot uiting op het einde van de maand mei, toen 95 leden — ondermeer Jean Baptiste Serruys — een voorstel indienden om Leopold van Saksen-Coburg tot koning te kiezen. Een voorafgaandelijke vraag over het verlenen van prioriteit aan deze kwestie werd met 137 stemmen (waaronder de 95 ondertekenaars van het bovengenoemd voorstel) tegen 48 positief beantwoord.

9. De tweede verkiezing van een staatshoofd (4/6/1831).

Leopold van Saksen-Coburg was reeds eerder genoemd als kandidaat-koning. Maar eerst diende hij toch het falen van de andere kandidaten en het spel van de Europese — in hoofdzaak Engelse — diplomatie af te wachten om een ernstige kans te maken. De voorafgaande gebeurtenissen in het Nationaal Congres lieten nog weinig twijfel bestaan over de uitslag : 152 leden stemden voor (o.a. Serruys) en 43 stemmen gingen naar andere kandidaten of waren ongeldig.

10. Het verdrag der achttien artikelen (9/7/1831).

De nieuw verkozen koning wenste zeker te spelen en wilde zich niet meteen in een oorlog storten (die er uiteindelijk toch kwam, bekend als de Tiendaagse Veldtocht, augustus 1831). Vandaar dat hij het aanvaarden van zijn koningschap afhankelijk stelde van de goedkeuring van het verdrag der 18 artikelen door het Nationaal Congres. Dit verdrag was door de Europese mogendheden te Londen opgesteld en regelde de vredesvoorwaarden tussen België en Nederland. Het verlangen om aan de voorlopige toestand, die bijna een jaar duurde, een einde te maken, en de druk van prins Leopold, waren groot genoeg om 126 leden achter het verdrag te verenigen. Zeventig leden stemden tegen : een aantal onder hen meende dat België teveel had moeten toegeven ; anderen hoopten dat de verwerping van het verdrag zou leiden tot een oorlog, en de restauratie van de Oranje's als resultaat

zou hebben. Serruys was voldoende realistisch om te beseffen dat alleen het aanvaarden van het verdrag de voor de economie noodzakelijke stabiliteit kon geven.

BESLUIT.

Op basis van de tien hierboven geanalyseerde stemmingen in het Nationaal Congres, mogen we Jean Baptiste Serruys in 1830-1831 een conservatief orangist noemen. Niet dat hij eraan dacht om deel te nemen aan complotten tegen de nieuwe staat, maar als het aan hem had gelegen, dan moest er in 1830 geen revolutie geweest zijn. Van een restauratie van het regime van Willem I was hij zelfs niet afkerig (23). Maar de belangen van hemzelf en van de stad Oostende, waren meer gediend met orde, zekerheid en veiligheid, dan met gekibbel over het politieke regime, de staatsvorm, de persoon van de koning,... Vandaar dat hij wel bereid was met de nieuwe machtshebbers mede te werken. Omgekeerd werden figuren met een dergelijke ingesteldheid door het nieuwe bestel ook niet uitgesloten. Een mooi einde van zijn carrière was dus nog voor hem weggelegd: op 77-jarige leeftijd werd hij volksvertegenwoordiger en als hij bijna 78 was (4 oktober 1832) aanvaardde hij nog de benoeming tot lid van het Hof van Cassatie. Het was in deze functie dat hij te Brussel op 6 november 1833 overleed. Hij stond wat betreft ideologische overtuiging als katholiek bekend. De ontwikkeling van de politieke dynastie na hem binnen de schoot van de liberale partij (24) was daarmee niet in tegenspraak. Het vond zijn oorsprong in de belangen en de organistische sympathieën van Jean Baptiste Serruys (25).

-
- (22) Baron de Stassart had in de loop van januari 1831 heel wat Congresleden weten warm te maken voor de kandidatuur van Leuchtenberg. Toen deze in de eerste ronde niet verkozen was, besloot de Stassart zijn tweede stem aan Nemours te geven. Dit lokte heel wat kritiek uit op zijn gedrag en was de aanleiding van zijn ontslag uit het Nationaal Congres op 17 februari 1831. Zie verder voor deze episode in: L. François, *Sociale vooraanstaanden...*, dl. I, pp. 234-237.
- (23) F. Didier, *op. cit.*, pp. 175-176, 184-185.
- (24) L. Ameye, *Inleiding tot de studie van het parlementaire korps in België van 1831 tot 1914*, Gent, 1956 (onuitgegeven licentiaatsverhandeling — RUG — Nieuwste Geschiedenis), dl. II, p. 74; W. Maervoet, *De politieke evolutie in het arrondissement Oostende, 1830-1914*, Gent, 1965 (onuitgegeven licentiaatsverhandeling — RUG — Nieuwste Geschiedenis), pp. 183-185, 216; E. Witte, *Politieke machtsstrijd in en om de voornaamste Belgische steden, 1830-1848*, Brussel, Pro Civitate (Historische Uitgaven, reeks in 8°, nr. 37), 1973, dl. I, pp. 20, 182; dl. II, p. 21.
- (25) Jammer genoeg is het niet bekend of Serruys een archief nagelaten heeft. Het zou heel wat verhelderingen kunnen verschaffen omtrent de beweegredenen van zijn optreden.